

NYÁRÁDMENTE

A Nyárád a Maros egyik mellékfolyója, hossza 89 km. Áradáskor nagy mennyiségű hordalékot hoz, ezért (a sárgás szín miatt) kapta a „szőke Nyárád” elnevezést. Nevét a partján növényfákról kapta.

A Nyárád völgye Erdély legnépesebb vidékei közé tartozik. A helységek a folyó mindkét partján sűrűn követik egymást, lakói székelyek. Orbán Balázs így ír e vidékről:

„A Nyárád-menti faluk mind csinosak, s hol a Nyárád tere kiszélesedik, Szeredától le torkolatjáig, azok a tér ellentétes két oldalán sűrűn egymás végtében lévén helyezve, a faluknak két hosszú, alig megszakadó láncolatát képezik. Ott hömpölyög köztők, majd egyik, majd másik oldalra térve át a szőke Nyárád, mely ha gyakori kiöntéseivel néha károkat okoz is, de egyszersmind megtermékenyíti földjét e térnek, melynek minden hantja művelet alatt van, miért vas szorgalmat kifejtő népe kevés földje mellett is jólétnek örvend. E nép – mint mindenütt a székely nép – értelmes, munkás, fürge, tevékeny, udvarias, vendégszerető, s annyira megnyerő szíves, hogy az utas oly otthonosan, oly jól találja magát e vidéken, mely ha nem mutat is fel nagyszerű, elragadó pontokat, de kies, szép festői vidékkel minden lépten kedveskedik,...

.....Kedves főként e folyam előttem azért is, mert az egyedüli székelyföldi folyóink között, mely eredetétől fogva a Marosba szakadásáig, mindenütt székely partokat mos és termékenyít, mely a Székelyföldnek ugyan legkisebb, de legragaszkodóbb folyója, s miként a folyam hű szülőföldjéhez, úgy a terén lakó nép is hű és ragaszkodó, s túlnépessége mellett is a kivándorlásnak esete nagyon ritkán fordul itt elő”

Hol a Kis- és a Nagy-Nyárád egyesül, ott találjuk Nyárádszeredát, a térség legjelentősebb városát, vásáros központját (több, mint 400 éve van vásártartási joga). Itt választották meg Bocskai Istvánt fejedelemmé 1605-ben. A város központi parkjában ma e fejedelem mellszobra látható.

A várostól keletre eső vidéket Bekecsaljának nevezik, hiszen ezt a térséget a Bekecs-tető (1080m) uralja. A hegyről páratlan kilátás nyílik a vidékre, szép időben a Déli-Kárpátok csipkézett vonulatát is látni. A tetőn az első világháború idején harcok folytak, melyről a sokfelé ma is látható lövészárkok és katonai síremlékek is tanúskodnak. Az itteni falvak

híresek gyümölcsseikről és szilvapálinkájukról
(Nyárádmagyarós,Selye,Torboszló,Kendő,Márkod, Mája,
Bere,Berekeresztúr,Seprőd,Nyárádszentimre)

A Nyárád völgye három nagy részre tagolható:

Felső-Nyárádmente

A forrástól,forrásoktól Nyárádszeredaig terülő vidéket jelöli.Itt kevesebb a szántó terület,ami van,az is nehezen művelhető,viszont nagyobbak a legelők,így itt mindig is az állattartás volt a fő mezőgazdasági ágazat,de lakosai főként erdőkitermelésből éltek.A Felső-Nyárádmentét „kicsi Szentföldnek” is nevezik,hiszen a lakosság nagyobb része hitbuzgó katolikus.

Települései:

Vármező (itt van Románia legnagyobb pisztrángtenyészet)

Nyárádremete (a régió legnagyobb települése)

Nyárádköszvényes(Több népdalt jegyzett le itt Bartók Béla)

Deményháza(híres volt 10 működő malmáról)

Mikháza (határában római castrum állt,de itt található Csíksomlyó után a második legnagyobb konvent,a ferences templom és kolostor is)

Búzaháza (itt halad át a római kori só-út is)

Nyárádszentmárton, Csíkfalva,Jobbágyfalva (jelenleg teljesen összenőtt e 3 falu)

Jobbágytelke(bár kicsit félreesik,mégis a Nyárádmentéhez sorolják,különleges népviselete,gazdag folklora van,hagyomány a szalmafonás).

Középső-Nyárádmente

Nagyobbak a szántóterületek,s a dombok déli lejtőin megjelennek a szőlősök és gyümölcsösök is.Ezen kívül nagy múltja van a marhatenyésztésnek is. Vallás tekintetében a lakosság körülbelül egyforma arányban katolikus,református és unitárius.

Központja Nyárádszereda,amely vásártartási jogánál fogva az árúcsere központja volt és ma is az.A szeredai piacon a gazdák árultak gabonát és állatokat,zöldséget és tejterméket,de itt szerezték be a háztartáshoz szükséges árucikkeket is:szuszékot,orsót,kosarat,seprőt , szalmakalapot,kötelet,kötőféket,gyékényből font falvédőt,szőnyeget,szatyrot,valamint hordót,dézsát, vedret,szekérekereket,stb...

Települései:

Nyárádszereda (mezőváros)

Demeterfalva (egyetlen templomát a katolikus,református és unitárius hívek közösen használják)

Nyárádgálfalva

Backamadaras (központjában díszes,oszlopos csorgó áll)

Nyárádszentbenedek (itt látható a klasszicista stílusú Toldalagi-kastély)

Alsó-Nyárádmente

A Nyárád torkolatvidékét jelöli, ahol a folyó ártere kiszélesedik, a hegyek dombokká szelődülnek. A gabonafélék és ipari növények termesztése mellett igen nagy hagyománya van ezen a vidéken a zöldségtermesztésnek is, innen is kapta nevét ez a régió: „Murokország” (a murok a sárgarépa erdélyi neve). Lakói főként reformátusok.

Települései:

Ákosfalva (fontos útsomópont)

Cserefalva (határában római út maradványait fedezték fel)

Nyárádkarácson (összeolvadt **Csiba**, **Folyfalva** és **Káposztásszentmiklós** falvakkal)

Somosd (egy szólás is kapcsolódik a faluhoz: „tömött, mint a somosdi tojás”)

Púpos Károly bácsi a marosvásárhelyi piacon árulta a tojást, azokból is a legapróbbakat, de igencsak megkérte az árát. Egy városi kofa ezt szóvá is tette, ekkor Károly bácsi kivágta a rezet: *Kicsi, de tömött!* Azóta az egész vidéken kérdezzetik a somosdiakat: Tömött-e még a somosdi tojás?)

Fintaháza (A határában található kékes színű agyagból egykor pipákat készítettek)

Lukailencfalva (eredeti neve kilencfalva volt, s az ott élő kilenc családról kapta a nevét)

Teremiújfalu (már az 1200-as években létezett ezen a néven)

Lukafalva (régén Lucafalva volt, de a román állam a Dózsa György nevet adta a kommunizmus idején a településnek, ma mindkét névvel illetik)

Lőrincfalva (a Nyárád gyakori áradásaitól rengeteget szenvedett település)

Nyárádtő (mint a neve is mutatja, itt ömlik a Nyárád a Marosba)

NÉPSZOKÁSOK A NYÁRÁDMENTÉN

A csutakhúzás több nyárádmenti településen is fellelhető farsangi szokás. A farsang utolsó napjainak felvonulós játéka, amikor a vén legények és vén leányok, a pártában maradottak kicsúfolása a cél. Szentgericén például a legények csapata a vén legényeket csutak (tuskó) elé fogja, amit végig kell húzzanak a falun. A menet betér minden vén legény és leány udvarába, ahol csúfoló énekekkel és mondókákkal biztatja a háziakat a nősülésre, férjhez menésre. Máskor az egyik vén leányt a csutakra ültették, s úgy húzták végig a falun.

A határkerülés középkori, liturgikus eredetű szokása a magyarságnak, szerves része a nyárádmenti falvak hagyományainak. Ma már főként csak a Felső-Nyárádmentén, a katolikus falvakban él.

Húsvét hajnalán a templom előtt indul a „keresztalja” (az összegyűlt emberek), s Mária-énekeket énekelve körbejárja a falu határát, körbehordozva a körmeneti keresztet és a nemzeti

lobogót.A határszélen „megvesszőzik” a fiatalokat,hogy megjegyezzék,hol a határ.Útközben imádkoznak,s Isten áldását kérik a vetésekre,a határra,a falura és a lakosokra.

Hamubotozás :ez is húsvéti szokás,főként a Középső-Nyárádmentére jellemző. A férfiak,mielőtt locsolni indulnának ,királyt, ítélőbírót,és csapómestert,valamint két hamubotost választanak maguk közül,ezen utóbbiak ijesztő maszkokat viselnek,valamint egy botot,aminek a végére vászonba csavart hamuból batyut kötnek.A csapat hangos énekszóval járja az utcákat,majd betérnek a lányos házakhoz,ahol a király köszöntőt mond és kancsóból fenyőággal öntözik meg a női személyeket.Ha megkínálják a vendégeket,akkor tánra is perdülnek,majd továbbállnak. Három-négy ház után a menet megpihen,s megbeszélik,hogy közülük ki az,aki nem jól viselkedett,a bűnös meghajol,s már supog is a nadrágján a vessző.Mindenki sorra kerül ezért vagy azért,még a kívülállók is kaphatnak,ha pl nem kértek engedélyt a királytól valamire,de a hamubotos sem kerülheti el a verést,ha pl leült,mikor a király beszélt.Aki megkapja a maga részét,illik megköszönnie azt.A menet után egy újabb csapat vonul,akik kéregetnek („kúdulnak”),s amit összegyűjtenek estig,azt a bálban fogyasztják el a hamubotosokkal együtt.

A betlehemezés főként az Alsó-Nyárádmentén maradt szokásban s a karácsonyi ünnepkörhöz tartozik.Teremiújfaluban például ünnep szombatján a betlehemezők útnak indulnak,s minden házat felkeresnek,ahová beengedik őket.A játék szereplői a csengettyűs bottal beköszönő Kengyelfutó, a király,Szent József,a betlehemi istállót vivő két angyal,s két pásztor..Ezeket leginkább konfirmándus fiatalok alakítják,akik jelképesen elviszik a kis Jézust minden házhoz.Énekekkel és rigmusokkal mutatják be játékukat.

NYÁRÁDMENTI LEGENDÁK

Vityal vára

Nyárádremetétől északra,szép bükkösök által borított bércek között két havasi patak,a Várpatak és a Vityal pataka rohan.Ezek egybefolyása fölött található Vityal vára,melyet még az Árpád atyánk előtt itt élő székelyek építettek.A vártól gyönyörű kilátás nyílik a Nyárád vidékére,a Görgényi havasokra és a környező falvakra.

Úgy tartják,hogy Rákóczi Ferenc fejedelem idejében kuruc csapatok húzták meg magukat a vár falai között.Egy itt meghúzódó kuruc Remetére járt udvarolni egy szép leánynak.A szerelmesek,amint a Vityal partján sétáltak,észrevették,hogy a patak vize elapadt.A bátor kuruc elhatározta,hogy végére jár a dolognak:visszament a Vityal forrásához,s azt látta,hogy egy köhéri (szomszéd falu) oláh eldugta a patakot és faluja felé vezette annak vizét.A kuruc,látva ezt, nagy haragra gerjedt,veszekedtek,verekedtek,olyannyira,hogy még a Jóistent is magukra haragították.Hatalmas záport bocsájtott a vidékre.Ekkor úgy megáradt a Vityal pataka,hogy két ágra szakadt:egyik ága Remete,a másik ága Köhér fele vette az irányt.

Azóta örvendhet a köhéri oláh s a remetei székely is a Vityal hűsítő,kristálytisza vizének.A bujdosó kuruc a remetei szép leánnyal még sokáig élt Vityal várában,és azt mesélik a falubeliek,hogy nagyidő közeledtével,estefelé fények szűrődnek ki a vár falai közül,mintegy inteni a két falu népét,hogy ne bántsák a Vityal folyását.

Paladomb tündérei

Nyárádszentimre a néphagyomány szerint Szent Lászlónak köszönheti létrejöttét. Olyannyira megtetszett ez a kis völgy a királynak, hogy három főemberének adomnyozta, akik aztán megalapították a falut.

Mondják, hogy ezen a környéken tündérek is éltek, a Paladomb alatt laktak. Segítették az embereket, gondoskodtak arról, hogy a földek mindig termékenyek legyenek, teleszórták a réteket csodaszép, színes virágokkal.

Az élet azonban nem volt felhőtlen. Évente egyszer ördögök jártak arrafelé, akiket a helybeliek lüderceknek hívtak, hogy megpróbálják kiűzni onnan a tündéreket. A maguk uralma alá akarták hajtani az embereket, a földeket terméketlenné tenni.

Egyik évben nagy csapat lüderc érkezett a vidékre. Este érkeztek, és úgy tervezték, hogy az éj leple alatt lerohanják a tündéreket és megsemmisítő csapást mérnek rájuk.

A falubeliek összegyűltek tanácskozni.

-Segítenünk kell a tündéreket - mondta egyikük. - Sokan vannak a lüdercek, s ha nem segítünk, elvesznek, s velük együtt elveszünk mi is.

A többiek helyeseltek. Azt azonban, hogy miként vehetik fel a harcot emberként az ördögökkel, sehogyan se tudták kitalálni. Hosszasan tanácskoztak, mígnem egyikük elmés ötlettel állt elő:

-Fényekkel megijeszthetjük őket! - mondta. - Attól félnek leginkább, hát azzal kell harcolnunk ellenük.

A tündérek csatasorba rendeződtek, velük szemben sorakozott fel a lüdercek serege. Éjfélkor a két ellenfél egymásnak rontott, és elkezdődött a harc. Az emberek a dombtetőről figyelték az ütközet menetét. Látták, hogy a tündérek kevesebben vannak, s ha be nem avatkoznak ők is, elveszítik a csatát. A falubeliek vezetője kiadta a parancsot, mire az emberek száraz faágakat gyújtottak és a magasba dobálták a lüdercek a domb fölött villogó fényeket, és azt hitték, hogy az égiek sietnek a tündérek segítségére. Takarodót fújtak, eliszkoltak a környékről. Soha többé nem tértek vissza oda.

Nagy volt az öröm. A tündérek hálások voltak a segítségért, cserében még pompásabb virágokkal szórták tele a réteket, a szántóföldekre pedig olyan varázst bocsátottak, amitől zok minden eddiginél bőségesebb termést adtak. Így védtek meg a tündérek segítségére siető emberek Nyárádszentimrét és a Paladombot.

NYÁRÁDMENTI NÉPVISELET

A nyárádmenti népviselet valamikori díszes formája a II. világháború után kezdett kiveszni, helyét az egyszerűbb, közismertebb székely ruha váltotta fel. Néhány apróságban azonban különbözik más vidékek ruhájától, illetve egy-egy településnek különleges darabjai vagy mintái lelhetők fel.

A férfiak viselete a következő darabokból áll:

-fehér ing

-székely harisnya (posztóból készül,s a különböző korú fiúk,legények,férfiak nadrágján különböző színű a zsinór)

-lájbi (a nyárádmenti falvakban általában piros színű mellényt viseltek,de néhány faluban fekete illetve zöld lájbit is hordanak)

-csizma (ez fekete és keményszárú)

-kalap (Felső-nyárádmentén zöld kalapot viselnek,másutt feketét)

-mente vagy ujjas (fekete vagy szürke posztóból készül,fekete zsinórral.Ezt főként télen viselik)

A nők viselete a következő darabokból áll:

-ing (csipke díszíti a gallért és az ing ujját)

-alsó szoknya (egy szűk és egy bő alsószoknyát viselnek,mindkettő alján széles csipke van)

-szoknya (piros anyagból készül,alján két sor bársony szalag van,egyik vékonyabb,másik szélesebb)

-lájbi (a szoknyához hasonlóan általában piros anyagból készül,de mint a férfiaknál,a nőknél is több színben is megtaláljuk, bársonnyal,gyöngyökkel,gombokkal,hímzéssel sűrűn díszített)

-csizma (ez is keményszárú,általában nőiesebb sarokkal,de nyáron gyakran viselnek fekete egészcipőt is csizma helyett)

-kötény (az idősebb nők sima,fehér kötényt is viseltek,de általában mintás,kivarrt kötényt hordtak.Leggyakoribb motívum a tulipán volt a Nyárádmentén,s ezek a tulipánok mutatták a viselő korát is:kislányoknak két szírmű tulipánt,nagyobb lányoknak díszesebbet,asszonyoknak,ha volt már gyerekük egy kisebb tulipánt is varrtak a nagyobb mellé,az öreg asszonyoknak lefelé hajlú szírmokat varrtak)

-hajviselet (a lányok hátrafésülik vagy két ágba fonják hajukat piros szalaggal,az asszonyok kontyba kötik s gyakran viselnek kendőt,a fiatalabbak színeset,az öreg asszonyok sötét kendőt)

Ezekről eltérő, jellegzetes és egyedülálló népviselete van Jobbágytelkének, ahol például a férfiak szalmakalapot viselnek, de színben és motívumokban is nagy eltérés mutatkozik a többi nyárádmenti település viseletétől.

NYÁRÁDMENTI NÉPDALOK ÉS NÉPTÁNC

A Nyárádmente gazdag folklóranyaggal rendelkezik, több gyűjtő, több alkalommal is járt a vidéken, köztük Bartók Béla is. Büszkén mondhatjuk, hogy fiataljaink még szép számmal ismerik népdalainkat, elég sokan táncolnak is, s az utóbbi 10 évben a nyárádszeredai Bekecs együttes tagjai a falvakban élő gyermekek és fiatalok oktatását is szívügyüknek tekintik. Jelenleg több táncsoport működik, ahol több száz gyerek néptáncol.

Jobbágytelkén évente rendeznek egy hetes tánctábort, ahol nem csak helybéliek és környékbéliek, de anyaországiak, amerikaiak, japánok és a világ számos táján élő, néptáncot kedvelő emberek is megfordulnak.

